

Válogatás a Committee for Human Rights in Rumania történetének első dokumentumaiból ^[1]

A Committee for Human Rights in Rumania (Romániai Emberi Jogokért Bizottság) az 1976-os alapítása óta, azaz több mint negyven éve New Yorkban működik. Az amerikai magyar szervezeti világ egyik fontos szereplőjéről van szó, amely a Kárpát-medencében élő magyar kisebbségi közösségek helyzetéért emelte fel a szavát az Egyesült Államokban, és ennek érdekében többször sikeresen mobilizálta az amerikai magyarság egy jelentős részét különböző lobbikációi keretében. A szervezet rendkívül gazdag archív dokumentumgyűjteménnyel rendelkezik, amely csak 2016-ban vált kutathatóvá, azt megelőzően a New York-i Magyar Könyvtár és Történelmi Társulat pincéjében hevert rendezetlenül. Az archívum jelentős részének digitalizálása 2015 folyamán történt meg, eredményeként pedig több mint 100 000 digitalizált oldal került feldolgozásra. A digitalizált gyűjtemény tartalma az MTA TK Kisebbségkutató Intézetének honlapján elérhető, a forrásanyag szabadon kutatható.

[A [popup title="tanulmány" format="Default click" activate="click" close text="A szerző az MTA TK Kisebbségkutató Intézetének tudományos segédmunkatársa."]ja [popup title="Committee for Human Rights in Rumania (a továbbiakban: CHRR)" format="Default click" activate="click" close text="A CHRR 1987-ben megváltoztatatta a nevét Hungarian Human Rights Foundation-re (HHRF). Duray Miklós bebörtönzésekor ugyanis a szervezet kiterjesztette tevékenységét a többi Kárpát-medencei magyar kisebbségi közösségre is. A HHRF ma is ez alatt a név alatt működik."] kezdeti tevékenységének dokumentumai közül válogat és ad támpontokat azok értelmezéséhez. A CHRR 1976-ban ad hoc bizottságként jött létre fiatal, húszas-harmincas éveikben járó, főként másodgenerációs amerikai magyarok baráti társaságából. Az alapítók fontosnak tartották, hogy fiatal amerikai magyar felnőttekként tegyenek valamit az erdélyi magyarságért saját lehetőségeiken, mozgásterükön belül. A hetvenes években aggodalommal figyelték, hogy amíg a személyes, informális csatornákon keresztül hozzájuk eljutó hírek a Romániában élő magyarok egyéni és kollektív szintű nehézségeiről szólnak, addig az Egyesült Államok köztársasága és közbeszéde Romániát a szocialista tömb mintaországaként dicséri, illetve kitüntetett partnereként kezeli.

Az CHRR alapító tagjai között volt [popup title="Hámos László" format="Default click" activate="click" close text="Hámos László 1951-ben született Párizsban, erdélyi és felvidéki származású szülőkként második gyermekeként. A család még ugyanabban az évben bevándorlási engedélyt kapott Amerikába, így Hámos László New Yorkban és New Jerseyben nőtt fel. A New York-i magyar életbe (iskola, egyház, cserkészlet) aktívan bekapcsolódott, Teleki Bélával és az Amerikai Erdélyi Szövetség tagjaival is jó kapcsolatot ápol. A Massachusetts állambeli Mount Hermon bentlakásos iskolában végezte középiskolai tanulmányait, majd a University of Pennsylvania-n folytatott tanulmányokat. Először 1965-ben járt Erdélyben, később a hetvenes években többször is. Ezek az utazások meghatározóak voltak abban, hogy a hetvenes években magyar barátival „önképző kört” alakítottak, majd 1976-ban létrehozták a CHRR-t."][popup title="Veress Bulcsú" format="Default click" activate="click" close text="Veress Bulcsú 1941-ben született Budapesten. Az ELTE jogi karára járt, majd 1971-ben a New York-i Columbia Egyetemen kezdett doktori tanulmányokat, 1976-ban doktorált. A CHRR tevékenységébe a kezdetektől bekapcsolódott. 1980-tól Christopher Dodd szenátor stábjában dolgozott, aki a CHRR/HHRF akcióinak egyik stabil támogatójává vált az évek folyamán. 1991-ben visszatért Magyarországra, ahol politikai tanácsadóként, később a Duna Tv szerkesztőjeként dolgozott. 2012-ben hunyt el."], valamint [popup title="Brogányi Jenő" format="Default click" activate="click" close text="Brogányi Jenő 1949-ben született Linzben, miután polgári származású szülei Pozsonyból elmenekültek. 1951-ben érkezett a család az Egyesült Államokba, ahol a New York állambeli Yonkersben telepedtek le. Egyetemi éve alatt kezdett foglalkozni tudatosabban magyar származásával, és ekkor kezdett el aktívan bekapcsolódni a magyar szervezetek életébe is. Fiatal Magyarok Munkaközössége néven szervezett önképzőkört, ennek keretében ismerkedett meg a CHRR többi alapítójával."], akik mindhárom több éven át meghatározó szerepet töltek be a szervezet munkájában. Hámos László a mai napig a Hungarian Human Rights Foundation (a továbbiakban: HHRF) elnöke.

Pár évvel később középiskolai társadalmi munka keretében csatlakozott a szervezethez [popup title="Látkóczy Emese" format="Default click" activate="click" close text="Látkóczy Emese Torontóban, Kanadában született 1961-ben, felvidéki származású szülőkként. Torontóban, később New Yorkban élt, mindkét helyen aktívan bekapcsolódva a helyi magyar emigrációs intézmények életébe. Középiskolás korában társadalmi munka keretében került gyakornokként a frissen alakult CHRR-hez, 1977–1978-ban. A New York University-n dráma és filmrendezői szakon tanult, de diplomázása után is főállásban a CHRR/HHRF munkatársa maradt."], aki szintén a mai napig a HHRF munkatársa. A szervezet egészen 1987-ig önkéntes alapon, állandóan változó, gyakran ad hoc munkatársi gárdával működött, akik civil munkájuk végeztével, este-éjszaka, illetve minden szabad pillanatban dolgoztak a szervezet céljainak megvalósításáért. 1987-ben a New Yorkban élő [popup title="Teleki Béla" format="Default click" activate="click" close text="Teleki Béla erdélyi politikus 1899-ben született Kolozsváron. Magyarországi éveit a Magyar Párt elnöke volt, 1945 után emigrált. 1951-ben érkezett az Egyesült Államokba, ahol a New York környéki magyar emigráció egyik aktív szervezője lett. Az Amerikai Erdélyi Szövetség alapítója és irányítója, a CHRR-t alapító Hámos László egyik mentora. A CHRR akcióit kezdetben kritikusan és kétkedve figyelte, később azonban teljes mértékben támogatta és segítette az új szervezetet."], közbenjárása eredményeként a Svájcban élő [popup title="Thyssen-Bornemisza báró" format="Default click" activate="click" close text="Hans-Heinrich Thyssen-Bornemisza báró a német Fritz Thyssen nehézipari magnás és az erdélyi Bornemisza Margit fia, 1921-ben Hágában született. Tekintélyes vagyon örökölje Svájcba költözött, és leginkább szepművészeti gyűjtőszervevényének hódolt. Erdélyi kötődése okán Teleki Béla ajánlotta figyelmébe a CHRR/HHRF tevékenységét 1986-ban. Thyssen-Bornemisza ekkor vált a szervezet mecénásává, és 1993-ig rendszeresen támogatta az alapítványt. 2002-ben hunyt el Spanyolországban."], nagyvonalú adományt bocsátott a HHRF rendelkezésére, ami végül lehetővé tette, hogy a szervezet pár munkatársa főállásban folytathassa a munkát.

Románia a hetvenes évektől Amerika „favoritja” volt a szovjet blokk országai között. Ennek oka az volt, hogy [popup title="Nicolae Ceaușescu" format="Default click" activate="click" close text="Nicolae Ceaușescu a Román Kommunista Párt vezetőjeként Románia diktátora volt 1965-től 1989-ig. Elnyomó és fizikailag-lelkileg megnyomorító rendszerében minden állampolgár kilátástalan helyzetben élt, nacionalista politikáját viszont a romániai nemzeti és vallási kisebbségek különösen is megsínyllették. A romániai forradalmat követően rögtönítélő bíróság halálra ítélte, gyorsított eljárásban kivégezték."], valamennyire függetlenítette magát a Szovjetuniótól, nem vett részt például az 1968-as csehszlovákiai bevonulásban, és diplomáciai kapcsolatát sem függesztette fel Izraellel 1967-ben, sőt, liberális emigrációs politikát engedett a romániai zsidók számára. Románia „jutalma” a különutas politikáért az volt Amerikától, hogy 1975-ben megkapta a [popup title="Most Favored Nation-státust (MFN)" format="Default click" activate="click" close text="Legnagyobb Vámkedvezmény."], az MFN lényegét az Amerikával való kedvező kereskedelmi feltételek képezték, ami azt jelentette, hogy alacsony export- és magas importvámok vonatkoztak az országra.

Az 1976-ban megalakult amerikai magyar szervezet két fő, egymáshoz szorosan kapcsolódó célt tűzött ki. Egyrészt tematizálni igyekezett az amerikai közéletben azokat a romániai emberi jogi problémákat, amelyekről a közvélemény a hivatalos román propaganda hatékony működése miatt nem tudott. Ezt elsősorban, de nem kizárólag a magyar kisebbséget érintő jogtörések bemutatásán, az ilyen esetekről szóló hírek és személyes beszámolók terjesztésén keresztül tette meg. A nyilvánosság tájékoztatása érdekében tüntetéseket szervezett, publikációkat, sajtóközleményeket jelentetett meg, előadásokat tartott. A szervezet másik fő célja az volt, hogy politikai síkon is érvényt szerezzen Romániával szemben az erdélyi kisebbségeket ért jogszétségeknek. Ennek módja a Romániának megítélt MFN-státus felülvizsgálatának kérvényezése, illetve a kedvezmény felfüggesztése melletti lobbizás volt az amerikai politikai fórumokon, elsősorban a Kongresszusban.

A CHRR tevékenységének kezdőpontja egy fizetett hirdetés megjelenítése volt a *New York Times* 1976. május 7-i számában, „*Will the United States Endorse Cultural Genocide in Rumania?*”, azaz „*Amerika támogatni fogja a kulturális népirtást Romániában?*” címmel. A cikk bevezetőjében felidézti az Egyesült Államok vezető szerepét az emberi jogokért folytatott küzdelemben, és az amerikai magyarok nevében felhívja a figyelmet: itt az alkalom arra, hogy Amerika egy újabb lépést tegyen ezen az úton, hiszen a román diktátor, Nicolae Ceaușescu politikája a Romániában élő magyar, német és más kisebbségek kultúrájának kihalásához fog vezetni. A cikk hat pontban mutatja be Románia kisebbségellenes politikájának elemeit: a kisebbségi oktatás és intézményi hálózat felszámolása, a kisebbségi nyelvhasználat visszaszorítása, történelmi tények és népszámlálási adatok meghamisítása, a kisebbségek archívumainak és történelmi dokumentálójuk tulajdonainak elkobozása, a külföldön élő rokonokkal való kapcsolattartás ellehetetlenítése, a kisebbségi közösségek erőszakos megbontása. Ezt követően felsorolja,

hogy ezek a gyakorlatok Románia mely nemzetközi jogi kötelezettségeit szegik meg, illetve bemutatja, mit tehet az Egyesült Államok a romániai kisebbségellenes és jogtörő intézkedések megállítására. 1975-ben Washington – mint már említettük –, értékelve Ceaușescu különutas politikáját és a Szovjetunióval való viszonylagos függetlenségét, megadta Romániának az MFN-státust, amellyel jelentős kereskedelmi kedvezményekhez és engedményekhez, a keleti tömbön belül kvázi kivételezett helyzethez juttatta az országot. A kedvezmény pusztán a kivándorlás szabadságának biztosításához volt kötve, amellyel az Egyesült Államok a Romániából emigrálni szándékozó zsidó kisebbséget akarta segíteni. Az újságcikk ennek a kereskedelmi kedvezménynek a felülvizsgálatára kéri az Egyesült Államok Kongresszusát, egészen pontosan a kedvezmény mindaddig történő felfüggesztésére, ameddig Románia nem biztosítja a területén élő kisebbségek számára az őket megillető jogokat. Emellett az amerikai kormányt arra buzdítja, gyakoroljon nyomást a romániai kisebbségpolitikára, az amerikai közvéleményt pedig arra, hogy juttassa kifejezésre szolidaritását és szimpátiáját a Romániában élő kisebbségek felé.

1. A CHRR fizetett hírdetése a New York Times című lapban

[Tovább a galéria oldalára](#) [3]

Magyar fordítás:

Támogatni fogja az Egyesült Államok a kulturális népiertást Romániában?

New York Times, 1976. május 7, péntek

Kétszáz évvel ezelőtt az Egyesült Államokat erős morális alapokra helyezve alapították meg. Manapság divatos azt gondolni, hogy 1776 óta jelentősen erodálódtak ezek az alapelvek – mi, amerikai magyarok azonban nem így gondoljuk.

Az Amerikai Egyesült Államok ma is az emberi jogok és alapvető szabadságjogok bajnoka az egész világon. Az ezekért az ideálokért folyó harcot Amerika vezeti az ENSZ-ben. A szovjet államokban élő zsidóságnak és más elnyomott kisebbségeknek ez ad reményt. Amerika menedéket ad azoknak, akik a zsarnokság elől az utolsó esélyt jelentő menekülést választják, és ezért sokunk halálával tartozik az országnak.

Most itt a lehetőség, hogy e nemes hagyomány szellemében egy újabb lépést tegyen előre az ország. Nicolae Ceaușescu, Románia diktátora egyre arcátlanabb, a kulturális népiertás irányába mutató programot folytat az országban élő magyar, német és más kisebbségek ellen. Ennek a programnak 6 fő eleme van:

1. Kisebbségi oktatási intézmények megszüntetése

Kihasználva, hogy az oktatás irányítása állami monopólium, a román kormány kedve szerint szüntet meg, von össze és szervez újra iskolákat. Ennek eredményeként 1956 és 1974 között a magyar általános iskolák száma 1515-ről 776-ra csökkent. Még a hivatalos statisztikák is elismerik, hogy a magyar nemzetiségű gyermekek pusztán 60-65%-ának van lehetősége magyar elemi iskolába járni, és összesen 25%-uk jár magyar tannyelvű középiskolába. A kisebbséghez való tartozás egyértelműen hátrányt jelent az oktatási intézményekbe való felvételnél. 1959-ben önkényesen szüntették meg a két magyar egyetemet Romániában, és nem a diákok hiánya miatt.

2. A kisebbségi nyelvek elnyomása

A román kormány az oktatási rendszer manipulálása mellett egyéb módszerekkel is elnyomja a kisebbségi nyelveket. A kormányzati bürokrácia minden szintjén kizárólag a román nyelv használható. Ez sovinizmust gerjeszt az egyéni társadalmi helyzetek szintjén is. A kisebbségi közösségekhez tartozó egyéneknek anyanyelvük használatakor gyakran kell fenyegetéssel és gúnyolódással szembenéznük.

3. Történelmi adatok és népszámlálási megfigyelések meghamisítása

A Román Kommunista Párt a saját maga verzióját alkotja meg és terjeszti a történelemről. A román történelemről írt, félig fikció-szerű verziójukból teljesen kimaradt az ország területén őshonos magyar kultúra, amely háromszáz évvel megelőzte az első román állam megalakulását.

A statisztikák manipulálására alkalmazott hírhedt kommunista módszernek köszönhetően a kormányzati anyagokban a kisebbségi csoportok létszáma folyamatosan meg van hamisítva. Így a román kormány az ország kisebbségi lakosságának legalább 30%-át sikerrel törli a statisztikákból.

4. Kulturális archívumok elkobozása

Ez már önmagában felér a kulturális népiertás büntetével. Beiktatás alatt állnak olyan törvények, amelyek kizárólagos célja, hogy az országban élő kisebbségek történelmi gyökereit felszámolják. Ilyen például a 206/1974. rendelet (amely a Nemzeti Levéltárról szóló 472/1971. törvényjavaslatot módosítja) és az 1974. november 2-i 63-as törvény a nemzeti kulturális értékekről megvédéséről. Az állam arra használja ezeket a törvényeket, hogy nyíltan eltulajdonítsa az egyházi levéltárak, privát intézmények és egyének tulajdonában álló történelmi dokumentumokat, relikviákat, kéziratokat, térképeket, fényképeket, naplókat, poszttereket, metszeteket, lenyomatokat és egyéb anyagokat. Az ilyen jellegű, jóváértel nélküli elkobozásokról a tekintélyes svájci napilap, a Neue Zürcher Zeitung is beszámolt „Bureaucratic Chicanery Against the Churches in Rumania” című cikkében (1975. február 1/2. szám, 6. oldal):

„Ezeket az anyagokat – sokszor bármilyen átvételi elismervény nélkül – teherautókra pakolták és elvitték. Az archív anyagok történelmi sorrendje teljesen megbomlott a művelet során – ez egy módja volna a történelmi dokumentumok „raktározásának” és „megóvásának”, – ezáltal évtizedekre ellehetetlenítve a tudományos kutatást. A magyar közösség Református Egyháza ellen a román kormány nyílt és fokozott kampányt indított.

„Az egyházi archívumok államosítása mögött meghúzódó szándék az, hogy a vallási közösségeket elválassza történelmi gyökereiktől. Egy múlt (vagy hagyomány) nélküli egyháznak nincs jövője, főleg az olyanak, amelyek egy vallási és nemzeti közösséget is képvisel. A román rendszer vallási és kulturális kisebbségek ellen hirdetett háborúszerű tervének első áldozata a Magyar Református Egyház volt...”

5. Külföldi rokonokkal való kapcsolattartás akadályozása

A 225/1975-ös rendelet megtiltja, hogy nem román nemzetiségű vendégek – a közvetlen családtagokat kivéve – magánházakban elszállásolásra kerüljenek. Mivel a magyarországi rokonok általában szerény anyagi körülmények között élnek, a fizetőszálláslehetőségek száma pedig szűkös, a rokonlátogatások sok esetben gyakorlatilag ellehetetlenülnek.

6. Etnikai közösségek felbomlasztása

Mint minden kommunista országban, Romániában is a kormány teljes ellenőrzése alatt van a munkaerőpiac. Románia viszont arra használja fel ezt a kontrollt, hogy homogén etnikai csoportokat robbantson szét. A magyar származású diplomások és szakmunkások számára rutinszerűen a kisebbségi közösség területén kívüli helyszíneken jelölnek ki munkaállomást. A helyükre pedig sokszor román nemzetiségűeket csábítanak vonzó fizetéssel és szállás biztosításával a kisebbségi közösség által lakott területen.

A nemzetközi jog sokszoros megsértése

A fentiek nem csak a nemzetközi emberi jogi sztenderdeket, hanem Románia saját alkotmányát is sértik. A kisebbségi csoportokat ezek a merényletek azon felül sújtják, hogy a szokásos intoleranciát és terrort is el kell viselniük, amely a kommunista országok minden állampolgárát érintik, etnikai származásra való tekintet nélkül.

A fenti visszaélések annak ellenére folytatódnak, hogy Románia ratifikálta az ENSZ 1966-os Politikai és Polgári Jogok Egyezségokmányát. Az Egyezségokmány 27-es cikke így szól:

„Olyan államokban, ahol nemzeti, vallási vagy nyelvi kisebbségek élnek, az ilyen kisebbségekhez tartozó személyektől nem lehet megtagadni azt a jogot, hogy csoportjuk más tagjaival együttesen saját kultúrájuk legyen, hogy saját vallásukat vallják és gyakorolják, vagy hogy saját nyelvüket használják.”

Az ENSZ Népiertással Foglalkozó Ad Hoc Bizottsága 1948-ban a kulturális népiertás elkövetésére vonatkozóan a következő definíciót fogadta el:

„történelmi vagy vallási emlékművek szisztematikusan megsemmisítése vagy idegen használatba való átengedése; történelmi, művészeti vagy vallási értékű dokumentumok és tárgyak, illetve vallási szertartásokban használt tárgyak megsemmisítése vagy szétszórása.” (U.N. Doc E/447)

Függetlenül attól, hogy a Népiertás Büntetéseiről és Megelőzéséről Szóló Egyezmény végleges szövegébe a fenti megszövegezés nem került be, Románia jelenlegi politikája pontosan megfelel ennek a definíciónak.

Mit tehet az Egyedült Államok?

A tavalyi évben az amerikai Kongresszus Most Favored Nation státusszal jutalmazta meg Romániát a Moszkvától való „függetlenségéért”. Ez a döntés nem vette figyelembe azt a tényt, hogy ez a „függetlenség” nem a tisztességen és az emberi szabadság iránti egészséges tiszteleten alapul. Az igazság az, hogy a szovjet szatellitállamok közül ma Romániában zajlik a legnyilvánvalóbb belső elnyomás. A Most Favored Nation státusz odaítélése egyedül a szabad emigráció jogának kívánalma mellett történt. Ilyen rendszerszintű elnyomást azonban nem lehet ellensúlyozni az emigráció megkönnyítésével. Ez a „megoldás” csak arra lehet jó, amire Romániának egyébként is szüksége lehet ahhoz, hogy igazolja a kisebbségek házukból, tulajdonukból és országukból való kiűzését célzó politikáját. A valós hatás valószínűleg az, hogy az otthonmaradást választóknak még több nehézséggel és nyomorúsággal kell szembenéznük. A szabad emigráció joga egy maroknyi ember problémáit talán megoldja, de a 2,5 millió magyar és a 400 000 német azon a földön szeretne élni és boldogulni, ahol (a magyarok esetében legalábbis) több mint ezer éve élnek.

Arra kérjük a Kongresszust, hogy változtassa meg tavaly nyári döntését, amellyel a Most Favored Nation státuszt kizárólag az emigráció megkönnyítésétől tette függővé. A Kongresszusnak vissza kellene vonnia Románia Most Favored Nation státuszát mindaddig, amíg az állam nem biztosítja a kisebbségi lakosság igazságos és reális szükségleteit, amelyek által ezek a közösségek fenntarthatják és fejleszthetik a Románia gazdag etnikai mozaikjához való hozzájárulásukat.

Arra kérjük az amerikai kormányt, hogy helyezzen nyomást Romániára minden más módon is, hogy az ország megfeleljen a kisebbségekkel való bánásmód felvilágosult sztenderdjeinek. Az 1973. december 5-i közös amerikai-román nyilatkozat kifejezetten lehetőséget is biztosít a feleknek, hogy humanitárius ügyeket felvessenek egymásnak.

Az amerikai nyilvánosságot pedig arra kérjük, hogy ezek felé az emberek felé is nyilvánítsa ki együttérzését és szolidaritását, ahogy ezt az elmúlt kétszáz év folyamán oly sok, politikai és kulturális üldözés áldozatául esett ember felé megtette.

Holnap, május 8-án, szombaton, délután 2 órakor tüntetés lesz Románia ENSZ-hez akkreditált Állandó Képviselője előtt, New York Cityben, a 60 East 93rd Street előtt. A felvonulást a Romániai Emberi Jogokért Bizottság szponzorálja, amely a legnagyobb amerikai magyar egyesületek támogatását élvező ad hoc szervezet. Mindenkit biztatunk a tüntetésen való részvételre.

1976. május 7.

Jelzet: Hungarian Human Rights Foundation (továbbiakban: HHRF) 2/269. Tüntetések, New York-i tüntetés – Gépelt másolat.

Utóbbira a CHRR alapítói a cikk megjelenését követő napon lehetőséget is biztosítottak: 1976. május 8-án szervezték meg első nyilvános akciójukat, a Románia ENSZ Missziója előtti tüntetést New Yorkban. A tüntetést a *New York Times*ban megjelent hirdetésben is reklámozták, így a résztvevők nemcsak az amerikai magyar körökből, hanem az amerikai nyilvánosság egészéből toborzódtak. A tüntetés engedélyeztetését a New York-i polgármesteri hivatalnál kellett kérelmezni; a kérelmet a CHRR képviselőjében Hámos László adta be. Az indoklásban ez áll: „To call attention to the cultural, religious and political oppression of the Hungarian minority (over two million people) in Rumania”, vagyis felhívni a figyelmet a Romániában élő több mint két millió magyar kulturális, vallási és politikai elnyomására. A tüntetésen elsősorban magyarokra számítottak, így a szórólapok is magyar nyelvűek voltak. A szövegben a romániai kisebbségeket sújtó intézkedések voltak felsorolva, de a szász kisebbség is meg volt nevezve benne, mint emberi jogaiiban sérült romániai közösség. A tüntetésre „Magyar-Amerika másod- és harmadgenerációs fiataljait” invitálták felekezeti hozzátartozás nélkül, akik összefogásukkal könnyíthetnek „Erdély magyarságának szenvedésein.”

2. A tüntetésről szóló szórólap

[Tovább a galéria oldalára](#) [5]

Dátum nélkül

Jelzet: HHRF 2/271. Tüntetések, Szórólapok a New York-i tüntetésre – Gépelt másolat.

A tüntetésre ugyanakkor Hámos László levélben hívott meg több amerikai politikus is, az ezekre beérkezett válaszok egy része megtalálható a HHRF archívumában. Több képviselő és szenátor kifejezte támogatását a CHRR által felvállalt ügy iránt. A politikusi válaszok jellemzően az antikommunizmus amerikai diskurzusába illeszkednek, ugyanakkor pár válasz kifejezetten a romániai magyar közösséggel való szolidaritásáról tett tanúbizonyságot – ilyen volt Edwin B. Forsythe, New Jersey-i kongresszusi képviselő válasza is.

3. Edwin B. Forsythe nyilatkozata

[Tovább a galéria oldalára](#) [7]

1976. május 8.

Jelzet: HHRF 2/269. Tüntetések, New York-i tüntetés – Gépelt másolat.

Magyar fordítás:

Edwin B Forsythe kongresszusi képviselő levele a CHRR által szervezett demonstráción résztvevőkhöz

1976. május 8.

Romániai Emberi Jogokért Bizottság

Bár személyesen nem tudok Önökkel lenni, szeretném kifejezni támogatásomat a Romániai Emberi Jogokért Bizottságnak, akik a ma egybegyűlt támogató tömeg összehívásáért felelősek. Az alapvető emberi jogok és szabadságok folyamatos elnyomása Romániában mindannyiunkat érintő téma, különösen most, a Bicentenáriumi évünkben, amikor is emberi jogainkat és szabadságainkat ünnepeljük. Nekünk, amerikaiaknak, egy szabad ország állampolgárainak azért kell dolgoznunk, hogy a világ összes országában biztosítva legyenek az emberi jogok; Romániáért, és a más országokban élő elnyomott magyarokért.

Nem hagyhatjuk, hogy a világszinten érvényesülő emberi jogok ügye elveszzen. Az Európai Biztonsági és Együttműködési Értekezlet záróokmányának aláírása tavaly nyáron Helsinkiben az első lépés volt a mindenkire kiterjedő emberi jogok biztosítása felé. Harmincöt keleti és nyugati állam írta alá a megállapodást, amely felszólít a „béke és egyetértés megerősítésére a népek között, és az emberi személyiség spirituális gazdagítására faj, nem, nyelv vagy vallás alapján való megkülönböztetés nélkül”.

Hálás vagyok, hogy lehetőséget adtak ma nekem arra, hogy kifejezzem támogatásomat ezen ügy iránt, valamint a Romániában és világszerte élő magyarok teljes emberi szabadsága és emberi jogai iránt. Biztosíthatom Önöket további támogatásomról.

A rendezvényen James Buckley szenátor személyes üzenetét felolvasták, Mario Biaggio, New York egyik körzetének képviselője pedig személyesen is szólt a tüntetőkhöz. Ők a CHRR későbbi tüntetésein is támogatóként tűntek fel, ahogy ez a szervezet 1976. augusztusi beszámolójából is kitudnik.

4. Erdély védelmében! A CHRR időszaki beszámolója

[8]

[9]

[10]

[Tovább a galéria oldalára](#) [11]

1976. augusztus 15.

Jelzet: HHRF 15/1083. HHRF beszámolók és küldemények, CHRR küldemények – Gépelt másolat.

A tüntetésen a szervezők felolvasták azt a memorandumot, amit a román ENSZ Misszió munkatársainak akartak átadni, de azok nem vették át a dokumentumot. A petíció felszólította Románia elnökét, hogy hagyja abba a történelmi tények és a népességstatisztika hamisítását, és biztosítsa a romániai magyarok egyenjogúságát az országban. A petíció benyújtójaként már a CHRR szerepelt a dokumentumon.

5. A CHRR petíciója a román ENSZ Misszió számára

MEMORANDUM
ROMANIAI EMBERI JOGOKÉRT BIZOTTSÁG
1976. MÁJUS 8.
TÜNTETÉSEK, NEW YORK-I TÜNTETÉS – GÉPELT MÁSOLAT

[12]

[Tovább a galéria oldalára](#) [14]

Magyar fordítás:

Memorandum

Románia ENSZ Nagykövetsége

1976. május 8.

Tekintettel arra, hogy Ceausescu, Románia elnöke egyre arcátlanabb, a kulturális népiértés irányába mutató politikát folytat az ország magyar, német és más kisebbségei ellen;

Tekintettel arra, hogy a nemzeti kisebbségek iskoláit szisztematikusan számolják fel a román iskolákkal való összeolvasztás és a magyar és német kurzusok fokozatos megszüntetése által;

Tekintettel arra, hogy a román az egyetlen hivatalos nyelv a kormányzati bürokrácia minden szintjén, és ez sovinizmust gerjeszt az egyéni társadalmi helyzetek szintjén is;

Tekintettel arra, hogy a statisztikák manipulálása által a kormányzati anyagokban a kisebbségi csoportok létszáma folyamatosan meg van hamisítva;

Tekintettel arra, hogy 1974 óta kampány zajlik azért, hogy a magyar és német kisebbség egyházainak és kulturális intézményeinek archív anyagait elkobozza az állam, és így kísérletet tegyen ezen kisebbségek történelmének meghamisítására;

Tekintettel arra, hogy a román kormány elnyomásban tartja polgárait azáltal, hogy megtiltja, hogy nem román nemzetiségű vendégeket – a közvetlen családtagokat kivéve – saját otthonukban elszállásoljanak;

Tekintettel arra, hogy Románia teljes ellenőrzés alatt tartja a munkaerőpiacot, és ezáltal homogén etnikai közösségeket bont meg;

Tekintettel arra, hogy a fentiek nem csak a nemzetközi emberi jogi sztemderdeket, hanem Románia saját alkotmányát is sértik;

Ma összegyűltünk, hogy felszólítsuk Romániát a következőkre:

- Nyissa újra a magyar egyetemeket, és indítsa újra a megszüntetett magyar nyelvű kurzusokat,
- Fejezze be a magyar és a német nyelv használatának diszkriminálását,
- Hagyja abba a történelmi adatok és a népességstatisztika meghamisítását,
- Adja vissza az elkobzott egyházi és kulturális archívumokat,
- Szüntesse be a családtagokkal való kapcsolattartás ellehetetlenítését,
- Vessen véget az etnikai közösségek nemzeti arcukat erőszakosan megváltoztató gyakorlatoknak!

A fentiek fényében úgy véljük, hogy a felvilágosult és demokratikus lelkületű amerikai közvélemény nem fogja támogatni a Romániának megítélt Most Favored Nation státusz meghosszabbítását. Amennyiben Románia a fenti politikákon nem változtat, további eszközökhöz fogunk folyamodni, hogy meggyőzzük törvényhozóinkat a Most Favored Nation státusz visszavonásának szükségességéről az idén nyáron esedékes felülvizsgálaton.

Romániai Emberi Jogokért Bizottság

1976. május 8.

Jelzet: HHRF 2/269. Tüntetések, New York-i tüntetés – Gépeelt másolat.

A tüntetésen a Szabad Európa Rádió tudósítása szerint kb. 1000 fő vett részt, közülük sokan (erdélyi) magyar népviseletben, magyar nemzeti szimbólumokkal a kezükben. A szervezők többféle röpcédulával készültek az eseményre. Volt köztük Ceausescut ábrázoló plakát, amelyen az a felirat állt: „Drakula é!”, és több plakáton megjelent az a felszólítás, hogy Amerika tagadja meg Romániától a legnagyobb vámkedvezményt. A tüntetés angol nyelven zajlott, a tüntetőtáblák és a skandált rigmusok is angol nyelvűek voltak.

A New York-i tüntetésen megjelent tömeg, illetve az esemény jelentős sajtóvisszhangja erőteljes kezdőlökést adott a CHRR munkájának. A szervezet az első sikeres tüntetést követően többször szervezett tömegdemonstrációkat, a másodikat 1976. június 16-án Washingtonban. Ennek lebonyolításában a CHRR szorosan együttműködött a washingtoni magyar szervezetekkel, illetve ismét sikerült több amerikai politikai támogatását és szimpátiáját megnyerni. 1977-ben Plainsben, Atlantában szervezett a CHRR és a helyi magyar közösség közösen egy demonstrációt az új elnök, Jimmy Carter hivatalba lépésének apropóján, akitől a tüntetők kérték, hogy lépjen fel az erdélyi magyarok jogsértésének ügyében. Szintén 1977-ben, a New York-i Columbia Egyetem előtt is szervezett a CHRR egy 300–400 fős tüntetést. Románia függetlenségének 100. évfordulója alkalmából több román történészt hívtak meg amerikai egyetemekre (köztük a Columbiára is), a CHRR pedig fel kívánta hívni az amerikai nyilvánosság figyelmét a román propaganda működésére, az erdélyi magyar közösséget negatívan érintő román történelemértelmezés visszasságaira.

A CHRR első, New York-i tüntetése mellett a másik meghatározó nyilvános akciója az 1978-as, szintén New York-i demonstráció volt, amelyre Ceausescu amerikai látogatása miatt került sor. Az eseményt tiltakozások láncolata előzte meg az amerikai magyar közösség részéről, New Yorkban pedig a román diktátort a szállodájánál, a Waldorf Astoria Hotelnél 2000 tiltakozó várta. A beszámolóik alapján Ceausescu a szállodához kérette New York polgármesterét, Ed Koch-ot, hogy számon kérje rajta az amerikai magyarok tüntetését. Ed Koch azonban a CHRR alapítása óta figyelemmel követte a szervezet tevékenységét, és kvázi személyes, baráti kapcsolatban állt a három alapítóval: Hámos Lászlóval, Brogyányi Jenővel és Veress Bulcsúval. Ennek eredményeként, amikor Ceausescu kérdőre vonta a tüntetés kapcsán, Koch egyértelművé tette számára, hogy tudomása van arról, hogy milyen a román kisebbségpolitika valódi arca, ismeri mind a magyar, mind a német, mind a zsidó közösség helyzetét, és mint az emberi jogok iránt elkötelezett amerikai politikus a Ceausescu politikája ellen szerveződött tüntetést nem tiltja

be. A New York-i tüntetés nagyon rosszul érintette Ceaușescu, a CHRR-nek és a tágabb amerikai magyar közösségnek viszont hatalmas sikerélményt és a további munkához való lelkesedést, műniciót jelentett.

Veress Bulcsú

A CHRR ezután is szervezett kisebb-nagyobb demonstrációkat. Ezek utolsó nagy fejezete a romániai faluromboláshoz kapcsolódott. 1988-ban a CHRR koordinálásával világszerte tüntettek a magyar közösségek kanadai, amerikai, latin-amerikai, európai és ausztráliai városokban.

Mint említettük, amellyel, hogy a CHRR az erdélyi magyar kisebbség valós helyzetét próbálta megismertetni az amerikai közvéleménnyel, a szervezet politikai síkon is érvényt kívánt szerezni az érvelésének, miszerint Románia súlyos emberi jogi vétségeket követ el az állampolgáraival szemben, ezért nem érdemli meg a kivételezett bánásmódot Amerikától. A politikai akció tere Románia MFN-státusa volt, hiszen ez beavatkozási pontot kínált a CHRR számára.

A kommunista országok MFN-státusát szabályozó törvénynek 1974-től létezett egy módosító rendelkezése, amely a kereskedelmi kedvezményt bizonyos emberi jogi standardokhoz kötötte. Az úgynevezett *Jackson-Vanik Amendment* (módosítás) Amerika válasza volt arra, hogy a Szovjetunió ún. „diploma adókkal” korlátozta a felsőfokú végzettségűek emigrálását, ami a zsidó származású személyeket különösen nagy arányban érintette. A Jackson-Vanik Amendment kimondta, hogy a kereskedelmi kedvezményeket nem lehet olyan országokra kiterjeszteni, amelyek korlátozzák az állampolgárok emigrálását. A törvény ugyanakkor azt is tartalmazta, hogy a kereskedelmi kedvezmények meghosszabbíthatóak akkor, ha az ország nem tesz ugyan eleget a módosítás előírásainak, de az amerikai elnök úgy ítéli meg, hogy a kereskedelmi kedvezmények biztosítása lényegileg hozzájárul a törvény céljainak eléréséhez – vagyis ha a kereskedelmi kedvezmények hosszú távon (vagy indirekten) elősegítik az emigrációhoz való jog biztosítását. Az MFN-státus meghosszabbítása tehát az elnök hatásköre volt, azonban a Kongresszus vizsgálhatta az egyes országok eseteit, és javasolhatta az elnöknek az MFN-státus meghosszabbítását vagy felfüggesztését.

A Kongresszus ennek megfelelően minden évben meghallgatást és vitát tartott Románia MFN-státusáról, és ez volt az a beavatkozási pont, amelyet a CHRR 1976-tól kezdve minden évben megragadott. A CHRR tagjai minden MFN-t érintő meghallgatáson jelen voltak, és szóbeli tanúvallomásuk mellett rendkívül alapos írásbeli jelentést is készítettek évről évre a romániai emberi jogi és kisebbségjogi helyzetről. Érvelési stratégiájukat Veress Bulcsú dolgozta ki, aki jogász végzettségű lévén megtalálta a Jackson-Vanik módosítás „kiskapuját”, amely megnyitotta az utat az előtt, hogy a CHRR a romániai magyarok (és más kisebbségek) jogaira hivatkozva szólítsa fel a Kongresszust, hogy vonja meg Romániától az MFN-státust. A CHRR által képviselt álláspont lényege az volt, hogy a Jackson-Vanik módosítás szövegének szelleme valójában az emberi jogok általános érvényesülését akarja biztosítani a kommunista országokban, hiába van csak az emigrálás szabadsága konkrétumként megnevezve benne. Vagyis, amikor a Kongresszus vitázik arról, hogy Románia jogosult-e a kereskedelmi kedvezményekre, akkor az emigrációs statisztikákon és szabályozásokon túl az emberi jogok egyéb dimenzióit is meg kell vizsgálni – így pedig a Romániában élő etnikai és vallási kisebbségek helyzetét is. Magyarán, a törvény szövege csak az emberi jogok egy példájaként nevezi meg a szabad emigrációt, nem pedig kizárólagosan annak biztosítása a célja. Ezt az értelmezést a CHRR tagjai rendszeresen kifejtették írásbeli és szóbeli tanúvallomásaikban.

A törvény CHRR által propagált tágabb értelmezése csak fokozatosan nyert teret, a CHRR kongresszusi meghallgatásokon való megjelenésének első éveiben a képviselők és szenátorok többsége kizárólag a romániai emigrációs adatokra koncentrált. A kongresszusi vitákra minden évben azt követően került sor, hogy az amerikai elnök levélben kérte a Kongresszus támogatását az MFN-státus [popup title="meghosszabbításához" format="Default click" activate="click" close text="Égészen pontosan az elnöki üzenet az MFN-státus meghosszabbítását kérte „waiver”-rel, vagyis felmentéssel a Jackson-Vanik Amendment által megkövetelt emberi jogok biztosítása alól."] és a kongresszusi támogatás megszavazásához szervezték a meghallgatásokat. A meghallgatásokon való szereplés mellett a CHRR folyamatosan próbált minél több kongresszusi képviselőt meggyőzni arról, hogy a Romániának járó MFN-státust Amerikának fel kell függesztenie. Ebben a munkában az egész amerikai magyar közösségre számított a szervezet; az országban szétszórta élő magyarok a CHRR koordinálásában folyamatosan levelekkel, telefonhívásokkal igyekeztek meggyőzni kongresszusi képviselőiket az ügy [popup title="fontosságáról" format="Default click" activate="click" close text="Lásd a HHRF archívumának „4. Lobb” mappáját, különösen a „4.4. Levélíró akciók” almappát."].

A CHRR által elkészített írásos tanúvallomások és háttéranyagok már a kezdeti évektől profi nemzetközi emberi jogi szervezetek jelentéseire emlékeztetnek. A dokumentumok rendkívül alaposan, logikailag jól felépítetten tárták fel a romániai kisebbségpolitika árnyoldalait. A tanúvallomások a romániai kisebbségi kérdés kontextualizálásával kezdődtek, ami által a térséget nem, vagy nem alaposan ismerő amerikai döntéshozók világosabb képet kaptak az ügyről. A dokumentumok részletes demográfiai statisztikákat tartalmaztak, valamint külön statisztikákat a kisebbségi oktatási és intézményi hálózatról, az elkobzott közösségi vagyonokról. A magyar etnikai jelenlét történeti dimenziói és a kisebbségi lét helyzetét eredményező, első és második világháborút követő határmódosítások olyan nyelvezettel kerültek ismertetésre a dokumentumokban, amely azok számára is érthetővé tette a problémakört, akik semmilyen háttértudással nem rendelkeztek a kelet-európai régióról. A CHRR dokumentumainak nyelvezetét tárgyilagosság és tényhűség jellemzi, ami már csak amiatt is figyelemre méltó, hogy szinte minden alapító tagnak volt valamilyen fokú családi kapcsolódása a határon túli kisebbségi magyar lét helyzethez: Hámos László anyai ágon erdélyi, apai ágon felvidéki származású, Brogyányi Jenő családja Pozsonyból emigrált, Latkóczy Emese szintén erdélyi és felvidéki felmenőkkel bírt.

Latkóczy Emese
igazgató, HHRF

Ez a fajta higgadt, tényekre hivatkozó érvelés professzionális lobbimunkát alapozott meg, amely az első generációs amerikai magyar érdekvégyesítő próbálkozásokra még nem volt jellemző. A korábbi amerikai magyar szervezetek gyakran estek a sérelmi politizálás hibájába, és az „Igazságot Magyarországnak” jelszó jegyében érzelmekre apelláló, áldozati diskurzusban adták elő a határon túli magyar jogsértéseket, ami nem mellesleg sokszor összekapcsolódott a területi revízió követelésével is. A CHRR tagjai viszont soha nem propagálták a területi revízió szükségességét. Ez a másodgenerációs amerikai magyar közeg már valóban másként gondolkodott a kisebbségi magyar kérdéstről, mint az első generáció. Nem csak „stratégiai” okokból nem vették fel érvrendszerükbe a területi revízió szükségességét, hanem valóban, teljes meggyőződéssel emberi jogi kérdéseket gondolkodtak-gondolkoznak a kisebbségi magyar közösségek helyzetéről.

A CHRR által benyújtott írásos tanúvallomások igen részletesek, általában 50–70 oldal hosszúak, ezért közlésükre itt nincs lehetőség. Az írásos anyag mellett azonban a CHRR minden meghallgatáson szóban is tanúvallomást tett, amelyre általában 5–10 percben volt lehetőségük. Mivel a kongresszusi jegyzőkönyvek is megtalálhatóak a CHRR-archívumban, ezért a Szenátus Kereskedelmi Albizottsága előtt tett első, 1976-os szóbeli tanúvallomás szövegét közölni tudjuk ebben a tanulmányban. A CHRR részéről általában Hámos László beszélt a meghallgatásokon. A szóbeli tanúvallomás szövege mögé a kongresszusi jegyzőkönyvekben a CHRR írásos, szerkesztett tanúvallomását is mellékeltek.

Hámos László

6. Hámos László tanúvallomása a Szenátus Kereskedelmi Albizottságának meghallgatásán

Az alábbi szöveg Hámos László tanúvallomásának jegyzőkönyve a Szenátus Kereskedelmi Albizottságának meghallgatásán, Románia MFN státuszának megvitatásáról, 1976. szeptember 8-án

STATEMENT OF LASZLO HAMOS, CHAIRMAN, COMMITTEE FOR HUMAN RIGHTS IN RUMANIA

Mr. Hamos: *Mr. Chairman, my name is Laszlo Hamos. I am chairman of the Committee for Human Rights in Romania, which is an ad hoc organization supported by all major associations of the approximately 1 million Hungarians in America. We are grateful for being given the opportunity to personally appear before this subcommittee.*

Our committee is concerned with the fate of the 2 ½ million-member-Hungarian minority in Romania. We are well informed of their situation through publications issued by the Romanian Government itself, through accounts of persons who have escaped from that country and through personal contacts which our various members have with relatives and friends still in Romania.

Mr. Chairman, the basic assumption underlying the formation and activity of the Committee for Human Rights in Romania is simple and straightforward: We fervently believe that Congress truly meant what it said in section 402 of the Trade Act of 1974 and will see to it that this particularly noble piece of legislation is firmly adhered to in letter and in spirit. We have been especially encouraged in this belief by the following words of the Senate Finance Committee, commenting on the provisions of section 402 in Senate Report 93-1298, November 26, 1975; and I quote:

"The committee believes that it is equally reasonable to establish conditions on all basic human rights, including the right to emigrate as well as basic property rights, before extending broad concessions to communist countries."

Unfortunately, these words are often ignored and forgotten, and only the right of free emigration is discussed.

Mr. Chairman, we contend that the right of free emigration is a very important human right, but the Trade Act did not restrict its concern for fundamental human rights to this right alone. The right of free emigration is only an escape chute – a means of last resort when all other measures to protect human rights have failed.

The right of free emigration is most important for those members of the Jewish community who decide to emigrate to Israel. They leave with the joyful idea of returning to their ancient homeland. But the rights of those who, because of age, family ties, or any other reason, elect to remain must also be protected.

The problem of the 2 ½ -million Hungarians cannot be resolved through easing restrictions on emigration. They already live in their ancient homeland, and most have no desire whatsoever to leave. To restrict the humanitarian concern expressed in the Trade Act to the right of free emigration alone would mean that the plight of these people would be completely ignored.

In our written testimony, we have carefully analyzed the Trade Act. A correct interpretation of section 402 reveals that the provision allowing Presidential waiver of the requirement of free emigration was not meant to undermine the human rights objectives of the section. It was meant instead to open the way for consideration of human rights other than free emigration.

Our major contention is that the President's message of June 2 recommending waiver of the requirement of free emigration falls far short of the language specified in the act and should therefore be rejected by the Senate. According to existing international law, the United States would have every right to protest minority oppression in Romania, even if title IV of the Trade Act did not exist. It is an established fact that human rights are of international concern as a matter of course. Major elements of the assault on the Hungarian minority are documented in detail in our written testimony. These are:

1. Falsification of population statistics; 2. Discrimination in the field of education; 3. Dissolution of Hungarian communities and dispersion of professionals; 4. Curtailment of cultural opportunities; 5. Lack of bilingualism; 6. Falsification of history; 7. Confiscation of church archives; 8. Obstructing contacts with relatives abroad; and 9. Religious persecution.

Our committee believes that instead of encouraging Ceausescu to further excesses, the State Department would serve him well by impressing upon him the seriousness of Congress's dedication to the promotion of fundamental human rights.

Romania's President should realize that by satisfying the reasonable needs of the country's minorities, he would significantly strengthen his position of carrying on a foreign policy independent of the Soviet Union – providing that that is indeed his intention.

Far from wishing to meddle in international politics, all we want is to urge strict adherence to a particularly noble piece of American legislation, section 402 of the Trade Act, to benefit our oppressed brethren in Romania. We think Hungarian-Americans have paid their dues to the United States and can rightly expect its support when their culture is under vicious attack.

Romania desperately needs most-favored-nation status and trade benefits from the United States. Our country, therefore, has strong leverage to influence Romania's behavior in the area of human rights and it should be utilized to the fullest extent.

Senator Curtis: *I want to ask you one question. In your opinion, has Romania met the requirements laid down in the act by Congress in order to receive the most-favored-nation treatment?*

Mr. Hamos: *In our opinion, Romania has not.*

Senator Curtis: *Then it has been obviated by use of the waiver?*

Mr. Hamos: *Our opinion is that the waiver provides the United States an opportunity to raise other humanitarian rights aside from free emigration. After all, the waiver of the requirement of free emigration requires that other improvements be shown – improvements in other areas.*

Senator Curtis: *We thank you very much for your testimony.*

Magyar fordítás:

Az alábbi szöveg Hámos László tanúvallomásának jegyzőkönyve a Szenátus Kereskedelmi Albizottságának meghallgatásán, Románia MFN státuszának megvitatásáról, 1976. szeptember 8-án

Hámos László: Elnök úr, a nevem Hámos László, a Romániai Emberi Jogokért Bizottság elnöke vagyok. Bizottságunk egy ad hoc szervezet, amelyet a közel egymillió amerikai magyarság minden fontosabb szervezete támogat. Hálásak vagyunk a lehetőségért, hogy személyesen megjelenhettünk az albizottság előtt. Bizottságunk aggódik a két és félmillió romániai magyar kisebbség sorsáért. A romániai magyar közösség helyzetéről jól értesültek vagyunk, és információinkat nem csak a román kormány kiadványaiból mérjük, hanem a Romániából disszidált személyek beszámolóiból, illetve a még ott élő rokonaink, barátaink tudósításaiból.

Elnök úr, a Romániai Emberi Jogokért Bizottság megalakulása és tevékenysége mögött meghúzódó alapvető feltevés egyszerű és egyértelmű: Buzgón hiszünk benne, hogy az Egyesült Államok Kongresszusa komolyan gondolta az 1974-es Kereskedelmi törvény 402-es bekezdését, és gondoskodni fog arról, hogy ez a nemes törvény be legyen tartva mind betűjében, mind szellemiségében. Ebben a hitünkben különösen is megerősített minket a Szenátus Pénzügyi Bizottsága, amikor az 1975. november 26-i, 93-1298-as jelentésében így kommentálta a 402-es bekezdés rendelkezéseit, idézem:

„A Bizottság úgy véli, hogy a feltételeket ésszerű az alapvető emberi jogokhoz – amelyek közé az emigráció joga is beletartozik, – valamint az alapvető tulajdonjogokhoz kötni, mielőtt a széleskörű engedményeket kiterjesztjük a kommunista országokra.”

Sajnálatos módon ezeket a szavakat gyakran semmibe veszik és elfelejtik, és kizárólag az emigrációhoz való jogot tárgyalják.

Elnök úr, nem vitatjuk, hogy az emigrációhoz való jog fontos emberi jog, azonban a Kereskedelmi Törvény nem korlátozta erre az egyetlen jogra az alapvető emberi jogok iránti aggodalmát. A szabad emigráció joga csak egy „vérszűjtő” – az utolsó mentővár, ha az emberi jogok védelmének minden egyéb eszköze megbukott.

A szabad emigrációhoz való jog a zsidó közösségnek a legfontosabb, közülük is azon személyeknek, akik Izraelbe kívánnak kivándorolni. Számukra a kivándorlás örömteli gondolat, hiszen ősai hazájuk földjére térnek vissza. Vízont azoknak a jogait is meg kell védeni, akik életkoruk, családi köteleik, vagy bármilyen más ok miatt maradni szeretnének a szülőföldjükön.

A két és félmillió magyar kisebbség problémái nem oldódnak meg azzal, ha az emigrációs korlátozásokat könnyítjük. Ez a közösség már most is saját, ősi hazájában él, és többségének egyáltalán nem áll szándékában emigrálni. Ha a Kereskedelmi törvényben megfogalmazott humanitárius aggodalmakat kizárólag az emigrációra jogára szűkítjük, akkor teljes mértékben ignoráljuk ezeknek az embereknek a helyzetét.

Írásos tanúvallomásunkban részletesen elemeztük a Kereskedelmi törvényt. A 402-es bekezdés helyes értelmezése megmutatja, hogy a szabad emigráció jogának biztosításától való elnöki eltekintést (waiver – a szerz.) lehetővé tevő rendelkezés nem a bekezdés emberi jogi céljainak aláásását célozza, éppen ellenkezőleg: az a célja, hogy utat nyisson az emigráció jogán kívül más emberi jogok figyelembe vétele előtt is.

Legfőképpen azt kifogásoljuk, hogy az Elnök június 2-i levele, amelyben javasolta a szabad emigráció jogának biztosításától való eltekintést, jelentősen elmarad a törvényben meghatározott nyelvezettől, ezért a Szenátusnak azt el kell utasítania. A hatályos nemzetközi jog alapján az Egyesült Államoknak minden joga megvan arra, hogy tiltakozzon a romániai kisebbségek elnyomása ellen. Erre akkor is joga lenne, ha a Kereskedelmi törvény 4. cikke nem létezne. Az emberi jogok természetesen nemzetközi jelentőségűek, ez köztudott tény.

A magyar kisebbséget érő támadások főbb elemei részletesen dokumentálva vannak az írásos vallomásunkban. Ezek a következők:

1. A népességstatisztika meghamisítása; 2. Diszkrimináció az oktatásban; 3. A magyar közösségek felbomlasztása és a szakemberek széttelepítése az országban; 4. A kulturális lehetőségek megcsonkítása, 5. A kétnyelvűség hiánya; 6. Történelemhamisítás; 7. Egyházi archívumok elkobzása; 8. Külföldön élő családtagokkal való kapcsolattartás akadályozása; 9. Vallási alapú üldözés.

Bizottságunk úgy véli, hogy ahelyett, hogy Ceausescut további túlkapasokra biztatja, a Külügyminisztérium azzal szolgálná őt a legjobban, ha a Kongresszus emberi jogok iránti elkötelezettségének komolyságát egyértelművé tenné Románia számára.

Románia elnökének be kell látnia, hogy az országban élő kisebbségek reális szükségleteinek biztosítása által jelentősen megerősíthetné önmagát abban a szerepben, hogy a Szovjetuniótól független külpolitikát folytat – feltéve, ha valóban ez a szándéka.

Távol álljon tőlünk, hogy beleavatkozzunk a nemzetközi politikába. Mi pusztán ösztökélni szeretnénk a Szenátust arra, hogy ragaszkodjon az amerikai törvénykezés egy nemes darabjához, a Kereskedelmi törvény 402-es bekezdéséhez, amiből végső soron elnyomott testvéreink is profitálnának. Úgy véljük, hogy az amerikai magyarok már bizonyították az Egyesült Államoknak, és jogosan várják az ország támogatását most, amikor kultúrájukat gonosz támadás éri.

Romániának nagy szüksége van a Most Favored Nation státuszra és kereskedelmi kedvezményekre az Egyesült Államoktól. Ezért hazánkban nagy a mozgásteret, hogy hatással legyen Románia emberi jogok területén tanúsított magatartására, és ezt a mozgásteret maximálisan ki kellene használnia.

Curtis szenátor: Szeretnék egy kérdést feltenni. Önök szerint Románia teljesítette a Kongresszus által törvényben meghatározott azon feltételeket, amelyek a Most Favored Nation státusz megszerzéséhez szükségesek?

Hámos László: Véleményünk szerint Románia nem teljesítette a feltételeket.

Curtis szenátor: Tehát akkor az elnöki eltekintés (waiver) használatával kikerülte azokat?

Hámos László: Nekünk az a véleményünk, hogy az elnöki eltekintés lehetőséget ad az Egyesült Államok arra, hogy az emigráció jogán kívül más emberi jogokat is felvessen. Hiszen végeredményben a szabad emigráció jogának biztosításától való eltekintés azt követeli meg, hogy más javulások mutatkozzanak – javulások más (emberi jogi – a szerz.) területeken.

Curtis szenátor: Nagyon köszönjük a tanúvallomását.

1976. szeptember 8.

Jelzet: HHRF 4.3/418. Lobbiz/Kongresszusi meghallgatások, Senate MFN Testimony – Gépelte másolat.

Felmerül a kérdés, hogy miből ered a CHRR lobbistatégiája? Több ok áll annak háttérében, hogy a szervezet az amerikai közönség számára érthető, befogadható és támogatható ügyként tudta képviselni az erdélyi magyarok ügyét a Kongresszusban. Először is a romániai magyar közösség ügyét a szervezet az emberi jogok univerzalizmusába „becsomagolva” prezentálta, nem pedig egy ismeretlen kelet-európai nemzet partikuláris érdekeként. Az Amerikai Egyesült Államok mindig is az emberi jogok élharcosaként lépett fel, Jimmy Carter elnöksége alatt és a Helsinki Egyezményt (1975) követően pedig különösen is nagy hangsúlyt kaptak az emberi jogok az amerikai külpolitikában. Emellett nagyon fontos tapasztalat volt a CHRR alapítóinak a hatvanas évek amerikai polgárjogi mozgalma, valamint a vietnami háború elleni tömegmegmozdulások. Nekik közvetlen tapasztalatuk volt az a hatvanas években, hogy minden állampolgár részt tud venni, hatással tud lenni a politikai döntésekre. Ebből a „kompetens állampolgári” tapasztalatból pedig egyenesen következik az, hogy a hetvenes években számukra a „Mit tudunk mi tenni Amerikában az erdélyi magyarokért?” kérdésre adta magát a civil érdekérvényesítő, figyelemfelkeltő tevékenység.

A hatvanas-hetvenes évek amerikai politikai hangulatának megtapasztalása mellett, illetve azzal szoros összefüggésben, a másodgenerációs amerikai magyar szocializáció a másik fontos magyarázó oka annak, hogy miért tudtak a CHRR akciói eredményesek lenni Amerikában. A CHRR munkatársai, ha nem is mindannyian születtek Amerikában, de szocializációjuk, iskoláztatásuk Amerikában (és Kanadában) történt. A demokráciába és az amerikai politikai gondolkodásba nem kellett beletanulniuk, mert számukra ez volt a természetes közeg – noha kétségtelen, hogy a helyi magyar közösségi életbe (a cserkészetbe, a magyar egyházi életbe) is maximálisan bekapcsolódtak. Angolul folyékonyan, magyar akcentus nélkül beszéltek, és épp annyira amerikaiként határozták-határozzák meg magukat mint magukat. Ennek megfelelően nem okozott nekik gondot úgy felépíteni az érvelésüket, háttéranyagait, hogy az egy amerikai olvasó számára érthető és támogatható legyen. Az Amerikában működő etnikai lobbik sikerességét vizsgáló szakirodalom ezzel a megfigyeléssel egyébként teljesen összhangban van: Haney és Vanderbush szerint egy etnikai csoport sikerességének kulcsa, hogy a csoportot működtető egyének kellő mértékig asszimilálódtak-e az amerikai [popup title="társadalomba" format="Default click" activate="click" close text="HANEY, PATRICK J.–VANDERBUSH, WALT: The Role of Ethnic Interest Groups in U. S. Foreign Policy: The Case of the Cuban American National Foundation. International Studies Quarterly 43, no. 2 (June 1, 1999): 341–61.].

Az éves kongresszusi meghallgatások a CHRR/HHRF célja szempontjából nem mutatnak folyamatos fejlődést, sokkal inkább hullámozó tendenciát. Noha minden évben akadt egy-két politikus, aki valamilyen okból felkarolta a CHRR/HHRF által képviselt ügyet, és így politikai támogatása is volt az MFN felhívásának, a többi tanúvallomást tevő szervezet többnyire a Romániának járó vámkedvezmények fenntartása mellett érvelt. Elsősorban gazdasági és kereskedelmi érdekcsoportokra kell itt gondolni, amelyeknek komoly pénzügyi érdekeik fűződtek a Romániával való kedvezményes kereskedelmi kapcsolatok zavartalan fenntartásához. Az Amerikában élő románok szervezetei szintén többnyire az MFN fenntartása mellett érveltek a meghallgatásokon, bár akadt közöttük kivétel is. A különböző zsidó szervezetek többnyire az MFN-státusz fenntartása mellett érveltek a meghallgatásokon, hiszen ebben látták a romániai zsidók szabad emigrálásának biztosítását.

A tanulmány terjedelmi keretei nem teszik lehetővé, hogy részletesen bemutassuk és elemezzük a CHRR/HHRF Románia MFN-státusának felfüggesztése érdekében végzett tevékenységét, ezért csak utalást teszünk arra, hogy 1987-ben az amerikai kongresszus javaslatára Reagan elnök végül felfüggesztette az országnak járó kedvezményes státust. Természetesen a nyolcvanas évek közepére sokat változott Románia nemzetközi megítélése. Egyre több jogvédő szervezet (főleg a vallásszabadságért küzdő csoportok), illetve amerikai politikus (pl. Frank Wolf, Christopher Smith képviselők) lépett fel a román kisebbségpolitika ellen. A CHRR/HHRF ekkorra már több mint 10 éve volt állandó szereplője a kongresszusi vitáknak, és volt jelen folyamatosan az amerikai döntéshozók folyosóin, hogy meggyőzze őket az emberi és kisebbségi jogok melletti kiállás fontosságáról. Az amerikai magyar szervezetnek így egyre több szövetségese lett a kongresszusi lobbicsoportok között, és ez, valamint a külső tényezők szerencsés összjátéka végül sikerre vitte az alakuláskor kitűzött célt: Románia MFN-státusának felfüggesztését.

Bár a kelet-európai rendszerváltások gyökeresen átalakították a nemzetközi politikát, a HHRF nem függesztette fel a tevékenységét: a kilencvenes években, Jugoszlávia felbomlásakor a vajdasági magyarság érdekeiért, illetve a kelet-európai országok NATO-csatlakozásáért, a kétezres években főként a romániai egyházi ingatlanok visszaszolgáltatásáért, illetve egyéb aktuális kisebbségi magyar ügyekért dolgozott (és dolgozik) a szervezet.

Címkék:

[Romániai Emberi Jogokért Bizottság](#) ^[16]

[New York](#) ^[17]

[Amerikai Egyesült Államok](#) ^[18]

[Románia](#) ^[19]

[Erdély](#) ^[20]

[Tüntetés](#) ^[21]

[emigráció](#) ^[22]

[jogvédelem](#) ^[23]

Kiadás: 17. évfolyam (2017) 2. szám

Forrás webcím: <https://www.archivnet.hu/valogat-as-committee-human-rights-rumania-tortenetenek-első-dokumentumaiból>

Hivatkozások

[1] <https://www.archivnet.hu/valogat-as-committee-human-rights-rumania-tortenetenek-első-dokumentumaiból>

[2] <https://www.archivnet.hu/sites/default/files/galeriafotok/a-chrr-fizetett-hirdetese-a-new-york-times-cimu-lapban/dok1nytcikk-page-001.jpg>

[3] <https://www.archivnet.hu/1-a-chrr-fizetett-hirdetese-a-new-york-times-cimu-lapban>

[4] <https://www.archivnet.hu/sites/default/files/galeriafotok/2-a-tuntetesrol-szolo-szorolap/dok2tuntetesszorolap-page-001.jpg>

[5] <https://www.archivnet.hu/2-a-tuntetesrol-szolo-szorolap>

[6] <https://www.archivnet.hu/sites/default/files/galeriafotok/3-edwin-b-forsythe-nyilatkozata/dok3forsythelevel-page-001.jpg>

[7] <https://www.archivnet.hu/3-edwin-b-forsythe-nyilatkozata>

[8] <https://www.archivnet.hu/sites/default/files/galeriafotok/4erdely-vedelmeben-a-chrr-idoszaki-beszamolaja/dok4chrrlevel-page-001.jpg>

[9] <https://www.archivnet.hu/sites/default/files/galeriafotok/4erdely-vedelmeben-a-chrr-idoszaki-beszamolaja/dok4chrrlevel-page-002.jpg>

[10] <https://www.archivnet.hu/sites/default/files/galeriafotok/4erdely-vedelmeben-a-chrr-idoszaki-beszamolaja/dok4chrrlevel-page-003.jpg>

[11] <https://www.archivnet.hu/4-erdely-vedelmeben-a-chrr-idoszaki-beszamolaja>

[12] <https://www.archivnet.hu/sites/default/files/galeriafotok/5a-chrr-peticioja-a-roman-ensz-misszio-szamara/dok5memorandumromanensz-page-001.jpg>

[13] <https://www.archivnet.hu/sites/default/files/galeriafotok/5a-chrr-peticioja-a-roman-ensz-misszio-szamara/dok5memorandumromanensz-page-002.jpg>

[14] <https://www.archivnet.hu/5-a-chrr-peticioja-a-roman-ensz-misszio-szamara>

[15] https://www.archivnet.hu/sites/default/files/u364/hamos_laszlo.jpg

[16] <https://www.archivnet.hu/cimkek/romaniai-emberi-jogokert-bizottsag>

[17] <https://www.archivnet.hu/cimkek/new-york>

[18] <https://www.archivnet.hu/cimkek/amerikai-egyesult-allamok>

[19] <https://www.archivnet.hu/cimkek/romania>

[20] <https://www.archivnet.hu/cimkek/erdely>

[21] <https://www.archivnet.hu/cimkek/tuntetes>

[22] <https://www.archivnet.hu/cimkek/emigracio>

[23] <https://www.archivnet.hu/cimkek/jogvedelem>